

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Ірина БОГДАНОВА

25 вересня 2019 року

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

для проведення занять із навчальної дисципліни

«АКАДЕМІЧНА ІНОЗЕМНА МОВА»

за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»

за освітньо-науковою програмою

«Пожежна безпека»

із теми 1.1 **«Предмет і завдання курсу. Міжнародні стандарти
представлення результатів науково-дослідної діяльності»**

Вид заняття: лекція

Обговорено на засіданні

кафедри мовної підготовки

24 вересня 2019 року

Протокол № 2

Викладач: старший викладач

Альона ПРОМСЬКА

2019 рік

Тема 1.1. Предмет і завдання курсу. Міжнародні стандарти представлення результатів науково-дослідної діяльності

I. Мета

Практична: повідомлення теоретичних відомостей із теми заняття.

Розвивальна: розвивати логічне мислення, концентрацію та стабільність уваги, механічну пам'ять.

Виховна: виховувати патріотичне та інтернаціональне ставлення до суспільно-політичної та професійної діяльності, розширювати світогляд.

II. Зміст

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Виклад нового навчального матеріалу.

IV. Підбиття підсумків.

V. Домашнє завдання.

III. Література

1. Academic Writing: A Guide to Tertiary Level Writing. Student Learning Development Services. Edited by Dr Natilene Bowker. 2007. 114.

2. Craig Thaine. Cambridge Academic English. An integrated skills course for EAP. Intermediate. Course consultant Michael McCarthy. Cambridge University Press. 2012. 176.

2. Hewings Martin. Cambridge Academic English. An integrated skills course for EAP. Upper Intermediate. Course consultant Michael McCarthy. Cambridge University Press. 2012. 176.

3. Jordan R. Academic writing course. Study skills in English. Third edition. Pearson education limited, 1999. 160.

5. Porter David. Academic English. Check your vocabulary for. Vocabulary workbook. Third edition. 2007. 78. 7. Virginia Evans, Lynda Edwards. Upstream. Advanced. Workbook. Express Publishing, 2006. 136 p.

IV. ТЗН: дидактичний матеріал.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Виклад нового навчального матеріалу.

Лекція викладача.

1. Предмет і завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Академічна іноземна мова» є розвиток академічних та професійно орієнтованих іншомовних комунікативних компетентностей здобувачів, що сприятиме підвищенню якості їхньої науково-дослідної діяльності та професійного рівня.

Завдання: завданнями вивчення навчальної дисципліни «Академічна іноземна мова» є:

- формування вмінь аналізу й науково-технічного перекладу професійних текстів;
- удосконалення навичок і вмінь мовної діяльності в умовах усного ситуативного спілкування, розвиток умінь використовувати здобуті знання під час вирішення питань наукового та професійного характеру та самопрезентації на міжнародному рівні;
- формування міжкультурного мовного етикету.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- міжнародні вимоги до форм представлення результатів науково-дослідної діяльності;
- способи й специфіку наукового перекладу текстів, зокрема галузевих;
- правила утворення й функціонування термінів в іноземній мові;

уміти:

- представляти результати науково-дослідної діяльності відповідно до міжнародних вимог;
- здійснювати якісний переклад наукових текстів, ураховуючи фахову специфіку.

мати навички:

- письмового перекладу та редагування текстів наукового стилю, зокрема галузевої тематики.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач із навчальної дисципліни «Академічна іноземна мова»:

- здатність до презентації власних і колективних результатів професійної та науково-дослідної діяльності іноземною мовою на міжнародному рівні;
- здатність до здійснення ефективної перекладацької діяльності у сферах, пов'язаних із професійною й науковою самореалізацією.

2. Міжнародні стандарти представлення результатів науково-дослідної діяльності

Дослідженням проблематики наукового дискурсу, в тому числі і анотації займаються такі науковці як Васильєва Е. В., Максимук В. М., Сухорольська С. М., Федоренко О. І., Яхонтова Т. В. Михельсон Т.Н., Успенська Н. В. та ін.

Анотація (annotation, abstract) — це стисла характеристика наукової дипломної чи магістерської роботи, написання якої допомагає читачу за короткий термін ознайомитися з методикою дослідження, результатами і висновками анотованої роботи. Така анотація повинна не перевищувати 800 знаків та містити прізвище та ініціали студента, назву дипломної або магістерської роботи, кількість сторінок, таблиць, основний зміст, результати дослідження, ключові слова (термінологія, що найчастіше зустрічаються у дипломній або курсовій роботі).

Розглянемо навички та вміння необхідні для написання анотації англійською мовою. Як зазначає Васильєва Е. В., на етапі планування у слухачів формуються, лексичні та граматичні навички техніки письма.

Навички техніки письма реалізуються у вживанні:

- пунктуаційних знаків, великої літери (*Capitalization*);
- курсиву (*Italics*) і підкреслення, зокрема, в бібліографії;
- аббревіатури (*Abbreviation*), типові для академічного тексту;
- пунктуаційно оформлювати посилання, цитати та бібліографію[1].

До лексичних навичок належать:

- навички розрізняти академічні (формальні) і неакадемічні (неформальні) лексичні одиниці;
- вживати загальнонаукову, термінологічну та тематичну лексику;
- вживати вставні слова/звороти, кліше;
- вживати засоби міжабзацного зв'язку (перехідні слова, речення, абзац).

Зважаючи на науковість написання анотації, вживання академічних лексичних одиниць слугує обов'язковою вимогою. Слідування стилістичним нормам науковості під час складання анотації являється не тільки пріоритетною складовою писемної культури мовлення, а й спрямовано відповідати високим стандартам академічного наукового середовища.

Дотримання стилістичних норм реалізується у використанні академічних слів. Ретельне вивчення студентських наукових робіт дозволило зробити висновок, що саме вживання академічних наукових слів викликає основні труднощі та позбавляє анотацію науковості. Тому, варто звертати увагу студентів на заміну лексичних одиниць загальнонавжваної лексики академічними. Наведемо декілька прикладів:

- *crucial* — *very important*
- *likewise* — *similarly*
- *conceive* — *think*
- *contradict* — *go against*
- *demonstrate* — *show*
- *denote* — *be a sign stand for*.

Написання анотації має чітку та логічну структуру, що варіюється залежно від мети та змісту дослідження. Однак, спільні елементи підпорядковуються чітким законам написання наукового стилю. Наприклад, про предмет наукового дослідження можна повідомити використовуючи наступний ряд синонімічних дієслів: *to study, to investigate, to examine, to consider, to analyze, to obtain, to determine, to establish*.

- *A new problem is studied.* — **Вивчається нова проблема.**
- *The properties of polymers have been investigated.* — **Були досліджені властивості полімерів.**

· *The application of heat exchangers was analyzed.* — Дослідили застосування теплообмінників.

· *The process of absorption is considered.* — Розглядається процес абсорбції.

Крім того, академічному стилю анотації притаманне використання наукових кліше, вставних слів та словосполучень. Під час написання анотації з метою виділити необхідну інформацію використовуються такі словосполучення, як *to pay (give) attention, to give emphasis to, to place emphasis on*, які в поєднанні із прикметниками *particular, special, primer, especially, particularly, specially, specifically* надають словосполученням певного конотативного значення. Наприклад,

· *Special attention was paid to the methods of water purification.* — Особлива увага приділена методам очищення води.

· *The corrosive properties were described with particular attention.* — Окрему увагу було звернено на властивості корозії.

У заключній частині анотації для логічного завершення роботи використовуються наступні словосполучення — *to conclude, to make (draw, reach) a conclusion, to come to a conclusion that, it is concluded that, to lead to a conclusion, it may be noted that, thus, therefore, consequently*.

Наприклад, *A general conclusion is made concerning the energy consumption.* — Робиться загальний висновок відносно споживання енергії.

Враховуючи професійну спрямованість анотації, варто звернути увагу студентів і на вживання термінологічної лексики. На відміну від одиниць загальної лексики, які часто багатозначні і несуть емоційне забарвлення, термінологічна лексика – однозначна і позбавлена експресії. Терміни існують в рамках певної термінології, тобто входять в лексичну систему мови, але в межах конкретної термінологічної системи. Терміни залежать від лексичних та граматичних особливостей певної мови, найчастіше утворюються від лексичних одиниць загальнонародної мови, а також шляхом запозичення або калькування іншомовних термінів. Однією з проблем написання анотації являється використання псевдоінтернаціональних термінів.

Питання псевдоінтернаціоналізмів виникає через багатозначність мовних одиниць, яка властива семантичному рівню англійської мови і часто стає причиною неадекватного підбору еквіваленту перекладу. Фальшиве ототожнення різних за значенням, але однакових за фонетичним звучанням слів дає підстави студенту помилково відносити такі слова до інтернаціоналізмів. Наприклад, псевдоінтернаціоналізми *silicon* — кремній (а не силікон, силіконовий — *silicone*), *tank* — ємність, резервуар, бак (військовий танк — *armored vehicle, armor*), *resin* — смола (резина — *rubber*), *liquidize*– перетворювати в рідину (ліквідувати — *liquidate*), *solid* — твердий; часткові псевдоінтернаціоналізми *utilize* — використовувати, *film* — плівка, мембрана, *figure* — креслення, ілюстрація *concrete* — бетон, *agitator* — мішалка, *uniform* — постійний, рівномірний.

Тому під час перекладу варто ретельно перевіряти так звані «хибні» псевдоінтернаціоналізми задля адекватного перекладу того чи іншого терміна. Також варто пам'ятати: при перекладі неологізмів спершу варто впевнитися, що в українській мові ще немає відповідника новому терміну і застосувати в такому випадку описовий спосіб перекладу.

Граматичні навички включають в себе навички:

· вживати повні дієслівні форми замість скорочених, відповідно до вимог академічного стилю;

· вживати умовний спосіб;

· вживати модальні дієслова,

· вживати дієприкметникові, герундіальні звороти;

- вживати пасивний стан;
- вживати узгодження часів.

Граматична система англійської мови, на відміну від лексичної, характеризується відносно сталою структурою та сформованими законами будови. Порівнюючи граматичної будови мов – української та англійської – варто враховувати, що вони належать до різних типів. Англійська мова за своєю структурою аналітична, в той час як українська – синтетична. Така структурна відмінність спричиняє труднощі у студентів під час написання іншомовного наукового тексту.

Англійській науковій мові притаманні конструкції з присудком в пасивному стані з прямим порядком слів (підмет стоїть перед присудком), в той час як в українській мові такі речення характеризуються непрямым порядком слів представлені присудком у пасивному стані теперішнього і минулого часу. Наприклад,

Досліджувалися хімічні властивості елементів. — The chemical properties of elements were studied.

Вживання форм теперішнього часу Present Simple та Present Perfect на позначення завершеності дії в значній мірі притаманно науковому стилю анотації. Форми минулого часу Past Simple використовуються під час опису виконаної роботи.

· *Досліджується важливість процесу сушіння. — The importance of drying is analyzed.*

· *Вивчено кристалізацію різних... — The crystallization of the various... has been studied.*

Варто зауважити, використання безособових та пасивних конструкції властива науковому стилю як англійської так і української мов, на відміну від особових речень, виражених займенником або іменником **the author (authors)**. В таких випадках типовим являється використання наступних конструкцій.

The project consists of an introduction, ... chapters, conclusions...

The total volume is...

The paper studies...

The paper deals with...

It (the article) gives a detailed analysis of ...

This paper proposes a new approach to...

The objective of this paper is...

The present paper concentrates on analyzing...

The paper examines the problem...

The results of the calculation are given in the calculation and explanatory note...

Нерідко після повідомлення отриманих результатів необхідно дати рекомендації, поради або висловити пропозиції щодо можливого використання отриманих результатів, нових методів та ін.. Для цього прийнято користуватися такими словами і сполученнями слів: **to propose, to suggest, to recommend** — пропонувати, вносити пропозицію; рекомендувати, **it is necessary to do sth** — необхідно зробити таким чином.

Наприклад:

· *Another method of refrigeration is proposed (suggested, recommended). — Пропонується (рекомендується) інший метод охолодження.*

· *A new way of purification is recommended (suggested). — Рекомендовано новий метод очищення.*

· *It is necessary that a more thorough study of the adsorption should be performed. — Необхідно вивчити явище адсорбції більш детально.*

Одним з актуальних питань в системі граматики є вживання англійських інфінітивних та герундіальних зворотів. Граматичне поняття герундія в англійській мові спричиняє

труднощі у студентів при виборі українських еквівалентів та адекватного перекладу. Відсутність явного відповідника англійським герундіальним конструкціям стає перешкодою правильного перекладу та побудови речення. Їх переклад та вживання в основному залежить від функції та конструкції в реченні.

В анотаціях інфінітив найчастіше трапляється у функції підмета або присудка. Наприклад,

The aim of this experiment is to raise the efficiency of production. Мета цього експерименту — підвищити якість продукції.

Абстрактні іменники, такі як *opportunity (of), idea (of), habit (of), hope (of)* вживають у герундіальних конструкціях. Наприклад,

Studying the properties of electrons gave the possibility of constructing a very powerful microscope. — Вивчення властивостей електронів дало можливість (яку?) розробити дуже потужний мікроскоп.

Проблема навчання писемного мовлення набула особливої значущості за останні роки, оскільки фахівці, які володіють академічним мовленням у професійній сфері являються конкурентоспроможними не тільки на вітчизняному, а й на світовому ринках. Беззаперечним залишається той факт, що формування у студентів навичок та розвитку вмінь, необхідних для здійснення академічного письма, сприяє не тільки підвищенню кваліфікації майбутніх спеціалістів, а й виведення професійної освіти на значно вищий рівень.

Розглядаючи конкретні приклади лексико-граматичних особливостей анотацій англійською та українською мовами, викладач англійської мови допомагає наблизити теоретичні знання до практики, а виконання самостійних завдань сприяє тому, що студенти старших курсів вищого технічного навчального закладу не тільки опановують науковий стиль, але й стають сучасними кваліфікованими спеціалістами.

Наукові статті повинні містити такі елементи (з виділенням по тексту статті):

- постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями (*Introduction*);
- аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких покладено початок вирішення даної проблеми та на які спирається автор (*Analysis of recent researches and publications*);
- виділення невирішених раніше складових загальної проблеми, яким присвячена стаття (*Previously unsettled problem constituent*);
- формулювання цілей статті, визначення методів та інформаційних джерел дослідження (*Main purpose of the article*);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів (*Results and discussions*);
- висновки та перспективи подальших досліджень у поданому напрямку (*Conclusions and further researches directions*);
- список літератури, що повинен включати не менше 7 джерел (*References*).

За матеріалами сайту <http://www.confesp.fl.kpi.ua/node/1150>

IV. Підбиття підсумків.

V. Домашнє завдання:

- вивчити конспект лекції.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
_____ Ірина БОГДАНОВА
25 вересня 2019 року

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА
для проведення занять із навчальної дисципліни
«АКАДЕМІЧНА ІНОЗЕМНА МОВА»
за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»
за освітньо-науковою програмою
«Пожежна безпека»

із теми **1.6 «Стратегії й тактики спілкування в академічному середовищі. Прийоми реалізації сугестивного впливу на співрозмовника»**

Вид заняття: лекція

Обговорено на засіданні
кафедри мовної підготовки
24 вересня 2019 року
Протокол № 2
Викладач: старший викладач
Альона ПРОМСЬКА

2019 рік

Тема 1.6. Стратегії й тактики спілкування в академічному середовищі. Прийоми реалізації сугестивного впливу на співрозмовника

I. Мета

Практична: повідомлення теоретичних відомостей із теми заняття: ознайомлення групи зі стратегіями й тактиками спілкування в академічному середовищі, провідними прийомами сугестії під час академічного спілкування.

Розвивальна: розвивати логічне мислення, концентрацію та стабільність уваги, механічну пам'ять.

Виховна: виховувати патріотичне та інтернаціональне ставлення до суспільно-політичної та професійної діяльності, розширювати світогляд.

II. Зміст

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Виклад нового навчального матеріалу.

IV. Підбиття підсумків.

V. Домашнє завдання.

III. Література

1. Academic Writing: A Guide to Tertiary Level Writing. Student Learning Development Services. Edited by Dr Natilene Bowker. 2007. 114.

2. Craig Thaine. Cambridge Academic English. An integrated skills course for EAP. Intermediate. Course consultant Michael McCarthy. Cambridge University Press. 2012. 176.

2. Hewings Martin. Cambridge Academic English. An integrated skills course for EAP. Upper Intermediate. Course consultant Michael McCarthy. Cambridge University Press. 2012. 176.

3. Jordan R. Academic writing course. Study skills in English. Third edition. Pearson education limited, 1999. 160.

5. Porter David. Academic English. Check your vocabulary for. Vocabulary workbook. Third edition. 2007. 78. 7. Virginia Evans, Lynda Edwards. Upstream. Advanced. Workbook. Express Publishing, 2006. 136 p.

IV. ТЗН: дидактичний матеріал.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Виклад нового навчального матеріалу.

Лекція викладача.

Прийоми реалізації сугестивного впливу на співрозмовника

Механізми впливу на психіку людини та її свідомість лежать в основі технологій маніпулювання свідомістю, але ці механізми відповідають маніпулюванню тільки в тому випадку, якщо воно майстерно приводить до прихованого збудження в людини намірів, якими вона до цього не володіла.

Суб'єкт маніпулювання прагне, щоб об'єкт впливу сам визнав той чи інший вчинок, що йому навіюється, єдино правильним для себе. Для досягнення цього маніпулятор вдається не до засобів примушення, а до засобів переконання, які ґрунтуються на умисному обмані або навіюванні (сугестії).

У практиці масової комунікації досить часто використовується навіювання як вид психологічного впливу. При цьому під навіюванням розуміють такий словесний або образний вплив, який викликає некритичне сприйняття та засвоєння певної інформації.

Є багато визначень навіювання. Ще більше їх було в кінці XIX - на початку XX століття — у пік інтересу до цього явища. Велика кількість однобоких визначень і зловживання навіюванням як науковим терміном призводили, зі слів видатного російського психолога та психотерапевта В. Бехтерева, до "...значної плутанини у висвітленні тих психологічних явищ, які відносять до царини навіювання". Бехтерев, належачи до когорти найавторитетніших знавців навіювання, залишив кілька визначень цього явища, які не втратили своєї актуальності до сьогодні, зокрема "...навіювання є одним із способів впливу одних осіб на інших, проводиться навмисно чи ненавмисно особою, яка навіює, і може відбуватися або непомітно для об'єкта навіювання, або ж із його відома та згоди"; "...навіювання зводиться до безпосередньої індукції тих або інших психічних станів від однієї особи до іншої; індукції, що відбувається без участі волі сприймаючої особи і нерідко навіть без ясного з її боку усвідомлення".

У сучасній інтерпретації "сугестія - це процес впливу на психічну сферу людини, пов'язаний із зниженням критичності при сприйнятті та реалізації

змісту, що навіюється". Уважається, що інформація, засвоєна за допомогою навіювання, важко піддається осмисленню та корекції.

Засоби сугестії поділяють на текстові (зміст та форма подання тексту, графіка, шрифти) та мовленнєві, які натомість бувають:

- о вербальні (фрази, слова, наголоси та інтонації);

- о паралінгвістичні (висота, тон, тембр голосу);

- о невербальні (міміка, жести, проксемика, особливості поведінки учасників відеоряду).

У європейських мовах suggestion походить від латинського suggestio - gestus - жест. Це свідчить про важливість "мови тіла" для посилення дії сугестії в деяких європейських культурах. Позаяк в основі російського відповідника лежить староруська лексема "внушити" (вносити до вух). На Київщині досі існує синонімічний фразеологізм - "вносити у вуха". Отже, традиційно для східних слов'ян найважливішу роль в сугестії відіграє вербальний компонент.

Ю. Шерковін вважає, що навіювання - основний спосіб організації громадської думки та маніпулювання свідомістю, пряме вторгнення в психічне життя людей. При цьому інформаційний вплив організовується так, щоб думка, уявлення, образ безпосередньо входили у сферу свідомості й закріплювалися в ній як щось дане, безперечне та вже доведене. Це стає можливим при підміні активного відношення психіки до предмета комунікації навмисно створеною пасивністю сприйняття, що так властиво релігійним виданням, через розсіювання уваги великою кількістю інформації, активну форму її піднесення, штучне перебільшення престижу джерел.

Навіюваність (сугестивність) визначається як схильність підкорятися і змінювати поведінку не на підставі розумних, логічних аргументів або мотивів, а на одну лише вимогу або пропозицію іншої особи, причому сам суб'єкт, підданий гіпносугестивному впливу, не розуміє такого підкорення, продовжуючи уважати свої дії наслідком власної ініціативи чи самостійного вибору.

Використовують різні класифікації сугестії: зовнішня (гетеросугестія) й самонавіювання (аутосугестія); навіювання пряме чи відкрите, опосередковане чи закрите; навіювання контактне й дистантне тощо. У стані зміненої свідомості в самостійні підгрупи виокремлюють аутотренінг і гетеротренінг, аутогіпноз і гетерогіпноз.

Психологи стверджують, що навіюваність залежить від низки чинників, до яких належать: невпевненість, боязкість, низька самооцінка, вразливість, слабкість логічною аналізу.

Прагнення навчитися впливати на людину безпосередньо, через її підсвідомість спостерігається в розробленні найрізноманітніших методів, починаючи від шаманства й закінчуючи сучасними витонченими інформаційними технологіями. Серед останніх особливе місце посідають Інформаційно-психологічні впливи прихованого типу. Вони реалізуються із застосуванням прихованих психотехнологій, коли суб'єкт впливу не усвідомлює ні мети, ні навіть факту самого впливу. Це досягається або попереднім уведенням суб'єкта впливу в змінений стан свідомості, або упровадженням маніпулятивної інформації на тлі відволікаючих повідомлень прямо в підсвідомість, оминаючи етап критичного сприйняття її свідомістю людини.

Сьогодні можливе розроблення нових методів пред'явлення неусвідомлюваної інформації на основі наукових даних про нейрофізіологічні механізми роботи мозку, фактів експериментальної психології; за допомогою сучасних інформаційних технологій, комп'ютерної техніки та алгоритмів аналізу сигналів.

Є кілька сугестивних підходів у здійсненні психологічного впливу з метою маніпулювання свідомістю людей:

1. Психоаналітично орієнтований підхід, який використовує "підсвідомість" із метою маніпулювання свідомістю.

Із середини ХХ століття масове застосування психоаналізу в рекламі стало основою діяльності торгових компаній; слово "підсвідомість" - девізом і змістом нового напрямку в рекламі. Широко проводяться експерименти з підпороговими ефектами. Так, в одному з кінотеатрів під час демонстрації фільму на екрані з'явилася реклама морозива. Спалахи були дуже короткими, але достатніми для того, щоб їх помітили. Результатом стало різке збільшення продажу морозива.

Дослідження показують, що реклама, яка використовує технології впливу на підсвідомість, не створює нових потреб, але вона ефективна у сфері прийняття рішень.

Психологам відомо, що бездумне прагнення досягнення мети не завжди допомагає досягти її. Так, реклама, що заснована на прямому заклик: "Купуйте! Це хороший товар", - звучить не дуже переконливо, навіть якщо

товар справді хороший. Наше мислення, як правило, відторгає Я. Люди частіше починають вірити рекламі, коли дізнаються про якість товару ніби ненавмисно, коли це розуміється само собою. Такі якості вже не мета нашого аналізу, ми не оцінюємо й не досліджуємо їх - ми приймаємо їх як належне.

Цей механізм широко застосовується в практиці як ідеологічного, так і рекламного впливу й називається механізмом латерального (непрямого) програмування психіки. Стійке відображення в пам'яті "очевидних речей" становить суть латерального програмування психіки. Коли людині переконливо говорять те, що виглядає як факт, який не потребує доказування, вона часто втрачає здатність критично оцінювати ситуацію. Латеральне програмування впливає на поведінку людини безпосередньо, тобто поза її свідомістю, а отже, і волею.

2. Гіпнотичний підхід використовує трансовий стан.

У гіпнотичних підходах широко застосовуються результати досліджень, сплеск яких спостерігався в США після Другої світової війни, коли чітко намітився інтерес до маніпулювання свідомістю, особливо у сфері реклами.

Таким чином, реклама повинна провокувати:

- о трансову індукцію при виді товару;
- о здійснення імпульсивних покупок.

Сугестія або навіювання - це процес впливу на психіку людини, пов'язаний зі зниженням свідомості й критичності при сприйнятті навіяного змісту, який не вимагає ні розгорнутого особистого аналізу, ні оцінки спонукань до психічних дій. Суть навіювання полягає у впливі на відчуття людини, а через них - на її волю та розум.

Психологи стверджують, що навіюваність залежить від низки чинників, до яких належать: невпевненість, боязкість, низька самооцінка, вразливість, слабкість логічного аналізу.

Існують численні техніки наведення трансового стану, використовувані в рекламній справі, зокрема:

о застосування вікової регресії - обіграються стосунки бабусі та внуків і т. ін.;

о використання природних трансових станів;

о перевантаження свідомості в сюжетах фільмів через показ двох персонажів, які одночасно говорять, швидке й хаотичне чергування картинок у кадрі з поєднанням прискореного мовлення тощо;

- о використання повної невизначеності, непередбаченості;
- о звернення до авторитету та інші.

Подібної поведінки людини можна досягти не лише шляхом гіпнозу, але й за допомогою інформаційних сигналів малої енергетики, які тісно корелюють із підпороговим сприйняттям - із суб'єктивно не усвідомлюваними, але такими, що впливають на поведінку людини, процесами сприйняття, що відбуваються немов "під порогом" свідомості. У роботах як зарубіжних, так і вітчизняних фізіологів експериментально доведено існування в людини су-бсенсорного рівня чутливості, коли відбувається вироблення умовних рефлексів на неусвідомлювані подразники, які нижчі порогу відчуттів. Тут вплив на свідомість людини здійснюється за наявності логіки, тобто у звичайному стані свідомості (при "повному розумі"). Дія сугестії проходить приховано, шляхом нав'язування об'єкту "потрібної*" інформації на фоні потоку інших повідомлень (аудіо- та відеосугестія).

Так, найбільш відпрацьованим прийомом акустичної сугестії є пред'явлення стимул-реакцій нижче порогу чутливості на тлі гучнішої маскуючої інформації. Серед найперспективніших методів аудіосугестії називають спектральне маскування та використання музичної інформації. Відомим методом візуальної сугестії є "вклеювання" 25-го кадру сугестії в потік зорової інформації, суть якого полягає в тому, що під час демонстрації фільмів людське око бачить лише 24 кадри в секунду, а відображене на 25 кадрі сприймається на рівні підсвідомості. Розробляються складніші методи, засновані на "диспарантному" пред'явленні, коли кожен кадр відеоінформації містить лише частину образу сугестії, що не розкривається технічними прийомами. Складання всіх частин відеозображення сугестії відбувається на підсвідомому рівні суб'єкта впливу.

4. Підхід нейролінгвістичного програмування.

Основним методом сугестивного впливу за наявності логіки та найскладнішою формою сугестії є нейролінгвістичне програмування (НЛП), що досягається шляхом довгого й клопіткого підбору "ключа" до підсвідомості людини. Таким "ключем" виступає спеціально підібраний нейросемантичний гіпертекст, що містить найбільш важливі слова та фрази для особи чи групи осіб, котрі зазнають сугестії.

Мовне маніпулювання - це використання особливостей мови і принципів її вживання з метою прихованого впливу на адресата в потрібному для

маніпулятора напямі (прихованого - отже, неусвідомлюваного адресатом). Маніпулятивні можливості мови надзвичайно багаті. Це і мовна метафора, і помилкова аналогія, і багатозначність, і непрямі мовні акти, і пресупозиції та багато Інших.

Термін "сугестивний вплив" у сучасній літературі став уживатися в більш широкому розумінні. Під ним деякі автори убачають не лише вербальну (словесну, усну) взаємодію людей, але й інші невербальні методи впливу однієї людини на іншу, коли інформація навіюється людині не за допомогою слів, а передаванням зображень, музики, символів надслабкими енергоінформаційними сигналами.

За матеріалами інтернет-ресурсу:

http://pidruchniki.com/1356061536963/politologiya/ponyattya_pro_sugestivni_tehnologiyi#359

IV. Підбиття підсумків.

V. Домашнє завдання:

- вивчити конспект лекції.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
Ірина БОГДАНОВА
25 вересня 2019 року

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

для проведення занять із навчальної дисципліни
«АКАДЕМІЧНА ІНОЗЕМНА МОВА»
за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»
за освітньо-науковою програмою
«Пожежна безпека»

із теми **2.4. «Особливості перекладу лексем на позначення національних реалій. Слова-інтернаціоналізми»**

Вид заняття: лекція

Обговорено на засіданні
кафедри мовної підготовки
24 вересня 2019 року
Протокол № 2
Викладач: старший викладач
Альона ПРОМСЬКА

2019 рік

Тема 2.4. Особливості перекладу лексем на позначення національних реалій. Слова-інтернаціоналізми.

I. Мета

Практична: повідомлення теоретичних відомостей із теми заняття.

Розвивальна: розвивати логічне мислення, концентрацію та стабільність уваги, механічну пам'ять.

Виховна: виховувати патріотичне та інтернаціональне ставлення до суспільно-політичної та професійної діяльності, розширювати світогляд.

II. Зміст

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Виклад нового навчального матеріалу.

IV. Підбиття підсумків.

V. Домашнє завдання.

III. Література

1. Academic Writing: A Guide to Tertiary Level Writing. Student Learning Development Services. Edited by Dr Natilene Bowker. 2007. 114.

2. Craig Thaine. Cambridge Academic English. An integrated skills course for EAP. Intermediate. Course consultant Michael McCarthy. Cambridge University Press. 2012. 176.

2. Hewings Martin. Cambridge Academic English. An integrated skills course for EAP. Upper Intermediate. Course consultant Michael McCarthy. Cambridge University Press. 2012. 176.

3. Jordan R. Academic writing course. Study skills in English. Third edition. Pearson education limited, 1999. 160.

5. Porter David. Academic English. Check your vocabulary for. Vocabulary workbook. Third edition. 2007. 78. 7. Virginia Evans, Lynda Edwards. Upstream. Advanced. Workbook. Express Publishing, 2006. 136 p.

IV. ТЗН: дидактичний матеріал.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Виклад нового навчального матеріалу.

IV. Ознайомлення з теоретичними відомостями з теми.

Лекція викладача

Кожна країна, кожний народ, кожна місцевість мають свої особливі умови розвитку, які є її характерними рисами, які відрізняють різні культури, надаючи їм щось особисте, надзвичайне, неповторне. У кожній мові існують спеціальні слова, які належать до національної лексики, не маючи повних аналогів в інших мовах. Такі слова називають реаліями, і саме вони є об'єктом цього дослідження. Переклад реалій - це частина великої і важливої проблеми передачі національної і історичної своєрідності, яка сходить до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Реалії входять до складу безеквівалентної лексики, але належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць.

У перекладознавчих працях слово "реалія" як термін з'явилося у 40-х роках. Уперше його вжив відомий фахівець А. Федоров у праці "О художественном переводе" (1941). Характеризуючи перекладацьку працю, автор зазначає: "це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично мовних, а й літературознавчих і історико - лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє ... усвідомити всі особливості соціальних умов... історичні і географічні реалії і та ін.". У подальших працях Федоров залишається вірний такому розумінню терміна реалія. Для нього реалії завжди лише предмет матеріального світу. Також, термін "реалія" зустрічається у кандидатській дисертації Г. Шаткова 1952 року, присвяченій проблемам, що виникають при перекладі безеквівалентної лексики,

де дослідник пише: “Найтиповішою безеквівалентною лексикою слід вважати імена власні і слова, що позначають національно-специфічні реалії”.

У 1952 році Л. Соколов уперше дав визначення терміна “реалія” як лексичної одиниці: “Терміном “реалії” позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів”. В українському перекладознавстві термін “реалія” вперше вживає О.Кундзіч в 1954 році у праці “Перекладацька мисль і перекладацький недомисел”, підкреслюючи при цьому неможливість перекладу реалій: “Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються”.

У 1968 році С. Ковганюк опублікував загалом дуже цікаву книжку “Практика перекладу”, однак в ній цей досвідчений перекладач і перекладознавець досить поверхово, з точки зору Р.П. Зарівчака, розглядає проблему реалій, вважаючи ними “назви предметів і явищ матеріальної і духовної культури певного народу, які в перекладі залишаються незмінними”.

Лінгвістичну суть реалій найглибше, на наш погляд, вивчив іспаніст В. С. Виноградов у своїй докторській дисертації “Лексические вопросы художественной прозы” (1975). Серед дослідників реалій в аспекті лінгвокраєзнавства треба назвати Є. М. Верещагіна, В. Г. Костомарова, які є авторами лінгвокраєзнавчої теорії слова.

Багато авторів, які займалися дослідженням реалій, дають приблизні, неповні визначення, говорячи лише про ті чи інші ознаки, і використовуючи неоднакові терміни для їх визначення. Для одних до реалій слід відносити слова, що позначають “особливості державного уряду, побуту, нравів та ін.”. Для інших, як наприклад, у Л. Н. Соколова, реалія - це “побутові і специфічні національні слова й звороти, які не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших країн, і слова із національного побуту, яких нема в інших мовах, тому що нема цих предметів і явищ в інших країнах”. Вл. Россельс бачить в реаліях “іншомовні слова, які позначають поняття, предмети, явища, які не використовуються тим народом, на мову якого твір перекладається”. Він вважає, що “реалія - це предмет, поняття, явище, характерне для історії, культури, побуту, життя того чи іншого народу країни, яке не зустрічається в інших народах”.

Дуже стисло дефініцію реалій дає Л.С. Бархударов, який вважає реаліями “слова, які позначають предмети, поняття і ситуації, які не існують в практичному досвіді людей, які говорять на іншій мові”. Далі він розвиває цю

дефініцію шляхом переліку можливих “предметів матеріальної та духовної культури”... , наприклад, “ страви національної кухні”, різноманіття “народного одягу та взуття”, “ народні танці”, “політичні заклади і суспільні явища” та ін.

Але на наш погляд, найглибше цю перекладознавчу категорію, а саме реалії, опрацьовували болгарські перекладознавці - С.Влахов та С.Флорин. Вони є авторами книги “Непереводимое в переводе” (1980), і, як ми вважаємо дали найточніше визначення реалій: “Це слова і словосполучення, що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого”.

Окрім цих болгарських вчених проблемами перекладу реалій також займалися А.В. Федоров, Л.Н. Соболев, В.Н. Комісаров, Вл. Россельс, Я.І.Рецкер, А.Д. Швейцер, Р.П. Зарівчак, О.Ф. Бурбак, Л.С. Бархударов, А.А.Мороз та багато інших перекладознавців.

Таким чином, бачимо, що дослідженню реалій було присвячено багато праць і українських, і російських, і болгарських, і навіть іноземних фахівців і дослідників. Ця проблема вивчена досить глибоко і вміло, але на наш погляд, вона все одно залишається актуальною і, в якійсь мірі, новою для сучасних вчених, тому що життя людей не стоїть на одному місці, воно розвивається, а з цим з'являються нові реалії, поняття, які ще треба вивчити, яким не було приділено досить уваги. Також, ця проблема актуальна, тому що можна винайти ті сфери дослідження реалій, які не були ще дуже добре вивчені і спробувати дослідити реалію в цих невідомих областях.

Реалія в системі безеквівалентної лексики

Зіставлення словарного складу будь-якої іноземної та рідної мови з'ясовує, що в іноземній мові поряд з мовними одиницями, що мають одиничні, або численні відповідності в перекладацькій мові, є такі лексичні і граматичні одиниці, для яких в перекладацькій мові не існує прямих відповідностей. Одиниці іноземної мови, що не мають регулярних відповідностей в мові перекладу, мають назву безеквівалентних одиниць. Без еквівалентна лексика, як зазначає А.В. Суперанська, головним чином, виявляється серед “неологізмів, серед слів, які називають специфічні поняття і реалії, і серед маловідомих імен і назв, для яких треба створювати оказіональні відповідності в процесі перекладу”. А.В. Суперанська також відносить до безеквівалентної лексики “імена людей, прізвиська тварин, географічні назви, назви рослин, історичних подій, документів, організацій, партій, символів, транспортних засобів та ін.”. Влахов і Флорин вважають, що до складу безеквівалентної лексики входять,

окрім реалій, терміни, вигуки, звукоімітації, екзотизми, абревіатури, звернення, фразеологізми.

Безеквівалентними граматичними одиницями, з точки зору Т.Р.Левицької та А.М. Фітермана, “можуть бути як окремі морфологічні форми (наприклад, герундій) і частини мови (наприклад, артикль), так і синтаксичні структури (наприклад, абсолютні конструкції)”. Як і відповідності, безеквівалентні одиниці виявляються лише у відношенні до однієї з двох мов, які аналізуються. Ми зазначаємо це, тому що одиниці іноземної мови, безеквівалентні у відношенні до даної перекладацької мови, можуть мати регулярні відповідності в інших мовах.

У межах безеквівалентної лексики реалії виділяються в окрему перекладознавчу категорію, і належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць. Аналіз існуючих визначень реалії дозволяє виділити дві основні точки зору на розуміння цього явища - екстралінгвістичну та лінгвістичну. Прихильники екстралінгвістичного підходу розглядають реалію як “суто позамовне явище, визначаючи її як факти, пов'язані з подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу”. У працях представників лінгвістичної течії релевантним критерієм виділення реалії вважається її “яскраво виражений національно-культурний колорит, співвіднесеність з об'єктивною реальністю, відображеною в свідомості конкретної лінгвокультурної спільності і, як наслідок цього, відсутність відповідностей в інших мовах”.

Очевидно, всі реалії входять в обсяг безеквівалентної лексики певного бінарного зіставлення. Але ж до її складу входить також частина прислів'їв та приказок, окремі лексеми надзвичайно місткого семантичного наповнення, та інші випадки лексико-семантичної безеквівалентності.

Окремі автори зараховують до реалій географічні назви, власні імена та прізвища. Але ж річ у тім, що при трансляційному перейменуванні реалій застосовують різні способи: транскрипцію, транслітерацію, калькування, а географічні назви, власні імена та прізвища можна при перенесенні на ґрунт мови-споживача лише більш або менш вдало транскрибувати чи транслітерувати.

Влахов та Флорин вважають, що “реалії входять як самостійне коло слів до безеквівалентної лексики. Частково покривають коло реалій, але з цим частково виходять за межі безеквівалентної лексики терміни, вигуки, екзотизми, абревіатури, звернення, відступлення від літературної норми; із реаліями

стикаються власні імена і фразеологізми... В тих же межах безеквівалентної лексики значне місце займають слова, які б ми назвали власне безеквівалентною лексикою - це одиниці, які не мають лексичних відповідностей в перекладацькій мові”.

Болгарські вчені визначають ще один момент, який відрізняє реалію від безеквівалентного слова: “в загальних рисах слово може бути реалією у відношенні до всіх або більшості мов, а безеквівалентним - переважно в рамках даної пари мов, тобто, як правило, список реалій даної мови буде більш або менш постійний, який не залежить від перекладацької мови, в той же час, як словник безеквівалентної лексики, опиниться різним для різних пар мов”.

Таким чином, ми вже можемо скласти собі більш або менш чітку думку про своєрідну категорію слів і словосполучень, які називаються реаліями. Але перед тим, як аналізувати структуру, класифікацію і способи перекладу реалій, треба дати чітку характеристику поняття реалії.

Визначення реалії, її структура та класифікація

В першу чергу Влахов і Флорин вказують на “сходство реалії с термином”. На відміну від більшості слів, терміни позначають чітко визначені поняття, предмети та явища, звично, що це однозначні слова без синонімів, які часто входять до складу “міжнародної” лексики; серед них часто зустрічаються слова із значеннями, які обмежені даною історичною епохою. Все це можна сказати і про реалії. Більш того, на перетині цих двох категорій є ряд слів, які важко із упевненістю причислити до одної з цих категорій, а є ще й такі, які можна на законній основі віднести до обох груп.

Проте Є.К. Павлова бачить суттєву різницю між термінами та реаліями. Терміни - це основа наукової лексики, сфера їх вживання - спеціальна, наукова література. Реалії зустрічаються переважно в художній літературі, де вони складають елементи місцевого і історичного колориту. Термін поширюється із поширенням предмета, найменуванням якого він є. Але ми не можемо вимагати від терміна “національної належності”: незалежно від свого походження, він - набуток всього людства, яке користується ним, як своєю “законною” власністю. Реалія ж завжди належить народу, у мові якого вона народилася. Її лише приймають в інші мови, “як гостя, і вона гостює у них коли день, коли рік, а трапляється й так (але порівняно рідко), що обживається настільки, що залишається назавжди, збагачуючи або засмічуючи мову, яка її прийняла”.

Різниця між терміном та реалією вбачається і в їх походженні. В той час, коли багато термінів створюються штучно для найменування тих, чи інших предметів, понять і явищ (грецького або латинського походження), реалії завжди виникають шляхом природної словотворчості, і це цілком зрозуміло: “реалії - народні слова, тісно пов'язані, головним чином, із побутом народу”.

При зіставленні цих понять (термін - реалія), таких близьких і з цим таких несхожих, виявляються деякі характерні риси реалій як своєрідної лексичної категорії.

Після того, як ми розглянули схожість і різницю між реаліями і термінами, можна вивести дефініцію поняття “реалія”. Багато вчених і фахівців давали визначення реалії, але на нашу думку, найбільш повною і зрозумілою є дефініція Влахова та Флорина: “реалії - це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені “на загальних основах”, тому що вимагають особливого підходу”

Що стосується структури реалій, то на питання, до якої категорії мовних засобів слід віднести реалії, фахівці не дають однозначних відповідей. Вайсбурд, наприклад, вважає, що “ поняття, віднесені до реалій, можуть бути виражені окремими словами, словосполученнями, реченнями і скороченнями”. Але більшість інших вчених говорять про “слова” - “лексичні одиниці”, і тільки інколи додають “словосполучення”. Так вважають Л.Н. Соколов, А.В. Федоров, Г.В. Чернов, а також С. Влахов і С.Флорин. В розумінні цих фахівців реалії - це тільки слова і словосполучення. Додавання в цьому випадку “і словосполучення” означає, що до реалій можна віднести “номінативні словосполучення, тобто такі сполучення слів, які семантично дорівнюють слову. Реалією може бути номінативне словосполучення ще тому, що до реалій прирівнюються кальки, які нерідко являють собою саме такі словосполучення. Іншою формою реалій є скорочення (аббревіатури). Включення їх до реалій також логічне, оскільки вони являють собою стягнені в одне “слово” номінативні словосполучення. Дуже часто реалією можуть вважати фразеологічні звороти, тобто стійкі словосполучення всіх типів, в тому ж числі ідіоми, прислів'я та приказки, багато з яких мають характерне національне або історичне забарвлення.

Ми вже розглянули поняття реалії, її структуру, але для більш повної та яскравої характеристики доцільно розглянути типи реалій. На наш погляд найкращою класифікацією реалії є класифікація Влахова та Флорина, які розглянули реалії під різними кутами зору.

Засоби перекладу реалій

Ми вже визначили, що таке реалія, яка в неї може бути структура і типи реалій. Як же повинен поводитися з реаліями перекладач? Якщо даний предмет чи явище незнайомі народу, якщо в його мові немає найменування даного предмету, поняття, явища, означає тоді це, що слово не можна перекласти. А якщо воно перекладне, то як знайти найбільш вдалу відповідність? Л.Н.Соболев вважає так: “ якщо говорити про неперекиданість, то саме реалії, як правило, і неможливо перекидати”. Проте “немає такого слова, яке не могло би бути перекиданим на іншу мову, принаймні описово, тобто поширеним сполученням слів даної мови” - це у відношенні словникового перекладу, і “ те, що неможливо у відношенні окремого елемента, можливо у відношенні складного цілого”, тобто у відношенні контекстуального перекладу. Таким чином вважаємо, що питання зводиться не до того, чи можливо, чи неможливо перекидати реалію, а до того, як її перекидати.

При перекиданні реалій існує дві труднощі:

- Відсутність в перекидацькій мові відповідності (еквівалента, аналога) із-за відсутності у носіїв цієї мови об'єкта, який ця реалія позначає.

- Необхідність, передати не тільки предметне значення (семантику) реалії, а також і її колорит (конотацію) - її національне і історичне забарвлення.

Ця справа ускладнюється ще й необхідністю урахувувати цілий ряд обставин, які заважають дати одну на всі випадки життя відповідь. Безумовним є лише одне: “рецептів тут, як і в перекиданні загалом, немає, і перекидач, урахувуючи загальні теоретичні положення і спираючись на володіння мовою, на свій досвід, чуття і картотеку, а, в першу чергу, на “контекстуальні обставини”, в кожному окремому випадку вибирає шлях, який підходить більш всього, а інколи є одним можливим.

За С. Флориним і С. Власовим у практиці перекладу зустрічаються такі засоби передачі реалій:

- Транскрипція (транслітерація).

- Переклад (заміни):

1. Неологізми:

- А) калька;
- Б) півкалька;
- В) освоєння;
- Г) семантичний неологізм.

2. Приблизний переклад:

- А) відповідність за родом та видом
- Б) функціональний аналог
- В) опис, пояснення, тлумачення
- Контекстуальний переклад.

Розглянемо ці засоби перекладу більш докладно:

I. Транскрипція реалії передбачає механічне перенесення реалії із іноземної мови в перекладацьку графічними засобами останньої із максимальним наближенням до оригінальної форми:

Whig - Біґ; Utah – Юта.

Бажання, а часто і необхідність застосування транскрипції при передачі реалій зумовлена тим, що, таким чином, перекладач може одержати можливість перебороти дві вказані вище труднощі, але, якщо вибір між транскрипцією зроблений невдало, це може дуже ускладнити розуміння перекладу читачем. Транслітерація реалії передбачає передачу літер, які складають англійське слово, літерами перекладацької мови (тобто українськими):

Waterloo - Ватерлоо, Murray – Муррей.

II. Переклад реалії (або заміна, субституція) як засіб передачі її на перекладацьку мову вживають у тих випадках, коли транскрипція (транслітерація) за тих чи інших умов неможлива або небажана: Запровадження неологізму - найбільш придатний після транскрипції шлях збереження змісту й колориту перекладаємої реалії: шляхом створення нового слова (або словосполучення) інколи вдається добитися такого ж ефекту. Такими новими словами, в першу чергу, можуть бути кальки та півкальки: А) Кальки - це запозичення шляхом буквального перекладу (дуже часто по частинам) слова або звороту з наступним складанням перекладених частин без будь-яких змін. Класичний приклад - це слова:

Skyscraper - хмарочос; misleader - лжекерівник.

Дуже поширені кальки усталених словосполучень:

People of good will - люди доброї волі; the United Nations Organization - Організація об'єднаних націй.

Б) Півкальки - це свого роду часткові запозичення, також нові слова або усталені словосполучення, але “складені частково із свого власного матеріалу, а частково з матеріалу іншомовного слова”:

Carpet-bagger - саквояжник (сіверянин, який добився впливу та багатства на Півдні).

При калькуванні існує небезпека з'явлення в перекладі буквалізму, який зовсім непотрібен. І перекладач повинен використовувати цей засіб перекладу лише тоді, коли в українській мові дійсно відсутнє відповідне слово або словосполучення.

В) Освоєння - це адаптація іншомовної реалії; тобто надання їй на основі іншомовного матеріалу вигляду рідного слова:

Фр. Concierge - консьєржка; нім. Walkure – валькірія.

Г) Семантичний неологізм - це нове слово або словосполучення, “вигадане” перекладачем і яке дозволяє передати смисловий зміст (склад) реалії. Від кальки його відрізняє відсутність етимологічного зв'язку з оригінальним словом: Seven-league boots - чоботи - швидкоходи.

Але Влахов і Флорин зазначають, що “спосіб перекладу реалій неологізмами найменш використовується: причина досить очевидна - творцем мови є народ і дуже рідко - окремий автор”.

2. Приблизний переклад реалій застосовується частіше ніж будь-який інший спосіб. Застосовуючи цей спосіб вдається, хоча і не досить точно, передати предметний зміст реалії, але колорит дуже часто є утраченим, тому що відбувається заміна очікуваного конотативного еквіваленту на нейтральний за стилем, тобто на слово або словосполучення з нульовою конотацією. Можливі декілька випадків:

А) Принцип заміни одиницею відповідно роду та виду дозволяє передати зміст реалії одиницею з більш поширеним (дуже рідко - більш вузьким) значенням, підставляє родові поняття замість видового. По суті справи, замінюючи вид родом, більш часткове більш загальним, перекладач застосовує відомий у теорії перекладу прийом генералізації:

Cottage – будинок.

Але такий переклад можливий, якщо дозволяє контекст.

Б) Функціональний аналог - це “елемент остаточного вислову, який викликає східну реакцію у російського читача”. Цей шлях перекладу реалій дозволяє, наприклад, одну гру, незнайому читачу перекладу, “замінити іншою, знайомою”, або замінити один музичний інструмент іншим, “нейтральним”, не

забарвленим у національні барви перекладацької мови, одну судину іншою, лише б аналог дійсно зображав функціональну заміну реалії, яка перекладається:

Baseball - лапта, cricket – лапта.

Часто функціональний аналог є зручним для передачі реалій-мір, зокрема, коли вони призначені для створення у читача якихсь якісних уявлень:

Сто пудів - дуже важкий, пара фунтів – небагато.

В) Опис, пояснення, тлумачення, як спосіб приблизного перекладу застосовується у тих випадках, коли немає іншого шляху: поняття, яке не може бути передане транскрипцією, доводиться просто пояснювати [6, с. 454]:

The boys were playing fly up - хлопчики грали у м'яча; армяк - одяг із грубої тканини, ruff - гра в кості .

3. Контекстуальний переклад звично протиставляють “словниковому перекладу”, зазначаючи, таким чином, відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наданих у словнику. Я. І. Рецкер говорить, що цей засіб перекладу “міститься в заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно зв'язаною з нею [відповідністю]”. При цьому характерна відсутність якихось-то відповідностей самого перекладаемого слова, і його зміст передається за допомогою трансформованого відповідним чином контексту:

Скільки коштує путівка на курорт? - How much are accommodations at health resorts?

Такими є основні засоби перекладу реалій. Вони кожен раз ставлять перекладача перед альтернативою: транскрибувати або перекладати? З точки зору С. Влахова і С. Флорина вибір залежить від предпосилок:

1. Від характеру тексту.

Наприклад, в науковому тексті реалії частіш є термінами, отже і перекладаються відповідно термінам; в науково-популярному творі можна надати коментарії відповідно пізнавальним напрямкам твору; у пригодницькому творі часто використовується транскрипція із-за елементу екзотики, який присутній для цього жанру.

2. Від важливості реалії у контексті.

Вирішальним при виборі між транскрипцією і перекладом реалії є та роль, яку вона грає в змісті, яскравість її колориту, тобто міра її висвітлювання в контексті. При транскрипції “звичайні і звичні в мові оригіналу слова і вислови в мові перекладу випадають із загального лексичного оточення, відрізняються

своєю чужерідністю, внаслідок чого, повертають до себе посилену увагу”, а це порушує рівновагу між змістом і формою, чим відрізняється адекватний переклад. При передачі реалій ж реалій іншим шляхом утрачається характерне забарвлення мови, носіями якої вони є: зникає частина національного або історичного колориту.

3. Від характеру реалії.

Ураховується ряд її особливостей як одиниці в лексичних системах відповідних мов, в тому ж числі таких показників, як її знайомість і незнайомість, літературна й мовна традиція, її віднесення до того чи іншого класу за предметом, часом, місцем.

4. Від іноземної й перекладацької мови.

Рішення питання про вибір між транскрипцією і перекладом залежить від іноземної і перекладацької мови, від їх граматичних і словотвірних особливостей, від культури мови і традиційного для них прийняття або неприйняття реалій.

5. Від читача перекладу.

Всі засоби передачі реалій в перекладі необхідно ув'язувати з тим, в якій мірі запроваджені слова, знайомі читачу; якщо вони незнайомі, не підказане часом значення реалії контекстом? Необхідно, щоб враження від перекладеної реалії у читачів було б таким же, як у носіїв мови, з якої реалія перекладена.

За матеріалами сайту:
https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/194467/mod_resource/content/1.pdf

IV. Підбиття підсумків.

V. Домашнє завдання:

- вивчити конспект лекції.